

O. K. K. K.
 № 65
 1944 24

«TRAVIATA 74»

Populaarse klassikalise ooperi uulavastuse puhul kõnelevad kaasa nii teostajate võimised ja omanäolisus kui ka traditsioonid. Kas hästituntud ja tunnustatud teose taasesitus kujuneb huvitavaks või mitte, oleneb üsnagi olulisel määral harjumuspärase ja teisiti lahendatu vahekorradest. Ooper kui muusikaline suurvorm, aga ka erinevate kunstide süntees, on Eesti teatripraktikas uuenenud eelkõige noorte hääle, lavastaja, kunstniku, ballettmeisteri ja tõlkija töö kaudu. Muusikat, ooperi tuuma, on see protsess tavapäraselt vähem puudutanud.

Seda meeldivam on kuulata RAT «Estonias» G. Verdi «Traviat» Neeme Järvi juhatusel. Ülimalt tuttav muusika on puhastatud liigest tundelisusest, pisarmärkadest kabeintonatsioonidest. Täna «Traviata» mõjub pigem emotsionaalselt tagasihoiituna kui ülepakutuna, millega ainult tõusevad ta seesmine pinge ja dramatism. Selline lähenemine Verdi 1853. a. kirjutatud teosele õigustab end enam kui mis tahes teise romantilise ooperi puhul, sest ta on ainulaadselt elulähedane ja isegi päevakajaline.

Ehkki libreto aluseks olnud «Kameeliadaam» on tekstilt hoopis vaimukam, ta kriitiline hoiak kõrgema seltskonna väärikusse teravam kui «Traviatas», mängitakse näidendit ooperist hoopis harvemini. XX sajandi teise poole sõnateatris on romantilise draama kireleegid kustunud. Ooperipublik aga usub endist viisi Verdi muusika puhtavärvilisi, vahetuid tundeid. Kuid teose tõsielulisi tagamaid arvestades kõlavad need tunded nüüdis-

ajal seda õigemini, mida vähem neid ümbritsetakse sentimentidega.

«Traviata» muusika kujundlikkust aitavad toonitada laulu ja orkestri õiged kõlavahekorrad. Kammerlikes stseenides köidab keelpillide ühtlane, paindlik kõla, puhkpillid toonitavad ballipiltide rütmikeerukat erutatust. Ometi tegutseb orkester vaid omalaadses värvifunktsioonis, respektierides laulmist. Tänu sellele pääseb mõjule solistide varjundatud esinemine, kus on eluõigust «Estonias» nii harva kuulda val pianolgi.

Dirigendi taotlused ühinevad «Traviatas» lavastaja Arne Miku kontseptsiooniga. Viimane on pühendanud suurt tähelepanu usutava keskkonna loomisele, et selle kaudu teravamalt esile tõsta individuaalseid karaktereid, nende psühholoogilisel põhjendatud käitumist ja omavahelisi suhteid. Kõige mõjuvama efekti annab selles mõttes ballikülastuste lahku-misstseeni vabastamine kupüüri alt. Violetta sõnatu eemaldumine sellest pillerkaaritavast tühisusest toob ilmekalt esile ta seisundi, milles on ühtaegu nii kõhk-lust kui ka tärkavat armastust Alfredo vastu. Sel mis-sanstseenil on omamoodi toetav järeloomju isegi vaatust lõpetavale Violetta aariale, mis oma bravuurlõpuga kipub karakterit «primadonna-likule» pinnale kallutama.

Eldor Renteri kujundus aitab rõhutada lavastuse kont-rastsuse printsiipi, mis omakorda süvendab dramaatilist pinget. Violetta elu kallei-doskoopilisust sümboliseerivad peeglipinnad mitmekordistavad ballipiltide (I ja III säre-ning kirevust. Intiimsetes inter-jöörides loovad nad koos puu-okska kujutusega romantilise üksioleku meelelou (II pilt) või helgivad tinaja nukrusega (IV pilt). Tinglikult lahendatud la-vapiltide kõrval muutuvad aga vaieldavaiks ajastulise täpsu-

sega kavandatud võruseelikud. Need on väga ilusad, kuid ruu-minõudvad pilgupüüdjad. Li-saks on kooril, kelle liikumis-orskuse eest teater pikemat aega pole hea seisnud, raskusi

• TEATER •

nende kandmisega. Peenes riietuses elunautijate hoiak püsib aristokraatlikult jääk. Muide, koori muusikaline kaasaminek toimuvale võiks olla intensiivsem ja mõtesta-tum, oma hea kõlakvaliteedi vääri-line (koormeistrid Uno Järvela ja Peeter Lälje).

«Estonial» on praegu «Tra-viata» mängimiseks õnnelik aeg, sest ooperitruppi kuulub kaks võrdselt võimekat, lava-kaunist Violettat: Margarita Voites ja Anu Kaal. Mõlema osatäitmise kohta maksavad Dumas' noorema sõnad: «Ta oli üks neid harukordseid kur-tisaane, kes elasid südamega.» Ometi on M. Voites ja A. Kaalu Violetta juba algtak-tides üpris erinevad. Kõige la-kooniliselt väljendades võiks öelda, et esimene on lä-hedane seltskonnadaamile, tei-ne grisetile, kes end vaid püüab sobitada kurtisaani rolli.

Tegevuse arenedes lööb M. Voitesel läbi tugev romanti-kutest inspireeritud traagiku-anne. Kaotanud armastuse, valdab teda suur, surmavalt valus lein. Isegi Alfredo ilmu-mine III vaatuses ei näi vabas-tavat teda paratamatu lõpu tajumisest. Säärane inimesi ja iseennast tundva Violetta fi-naal on omamoodi dümaalik.

A. Kaalu osalahenduses on psühholoogiliselt enam pide-punkte lavastuse realistliku suunilusega. Tugev elutahe tuikab temas viimse hetkeni. Armastust A. Kaalu Violetta otsekui samastaks eluga. Loo-budes II vaatuses Alfredost, ta tardub seesmiselt. Seda vapustavam on võitlus elu pä-

P
 Kru
 rita
 rast
 on
 nud
 K
 sion
 Hen
 vaar
 meh
 usu
 kes
 liku
 liht
 se
 gan
 tens
 poe
 stre
 se.
 usu
 mus
 kas
 line
 piis
 hen
 tita.
 P
 Ger
 mid
 daa
 «Ku
 su
 et p
 tule
 tas
 Viol
 javo
 küll
 kut,
 pool
 dav
 dab
 ei l
 kali
 into
 valt
 ainu
 tale
 (sts
 met
 võre
 jälg
 kas
 üle
 ilma
 P
 Stre
 mon
 Mä
 tust
 Mä
 relt
 dan
 jun
 selt
 kiir
 pole
 voki
 Me
 cini
 Mä
 sin
 tal
 sek
 «
 pea
 ter
 fra
 kuj
 Üh
 tao
 lide
 tase
 osa
 väg
 se
 okt
 red
 Par
 run

Pildil: Alfredo (Hendrik Krumm) ja Violetta (Margarita Voites).

G. Vaidla foto

rast finaalis, kui armastatu on ta juurde tagasi pöördunud.

Karakterile vastavat emotsionaalset mitmekülgsust on Hendrik Krummi Alfredos. I vaatuses on ta armunud noor-mehena Provence'ist märksa usutavam mõnest kolleegist, kes esineb Pariisi aristokraatliku elupõletaja suhteliselt lihtsamas rollis. Teise vaatusse alguses tekib küll mõningane ülepakkumine tundeintensivsusega. Vaikne rahu ja poeetilisus ava-aarias tagaks strettale suurema kontrastsuse. Kuid edasi on kõik hästi usutav: vihaga segatud pettumusevalu stseenis isaga, sarkasm Flora ballil. Dramaatiline finaali, kus situatsioon ise piisavalt kaasa mängib, on lahendatud diskreetselt ja afektita.

Piave pehmendas Georges Germonti kuju, vältides sõnu, mida Marguerite «Kameeliadaamis» ütleb Armandile: «Kui mu surm poleks kindel, su isa poleks... kirjutanud, et peaksid mu juurde tagasi tulema.» Ka Verdi iseloomustas moraalaranget, oma lastele Violetta elu hinnaga õnne rajavat isa muusikaga, milles on küll enesekindlust ja üleolekut, kuid mitte ühtki autoripoolset hukkamõistu väljendavat nooti. Georg Ots lahendab Germonti osa peenelt. Ta ei lahku otseselt Verdi muusikalise karakteri pinnalt, ent intonatsioon on mingi vaevalt tajutav hoiatav alatoon, ainult publikule, mitte Violettale reedetud tõrjuv hoiak (stseen II pildis). See on mitmetpidi mõistetav mäng, sedavõrd, et Violetta surmastseeni jälgides võib tekkida küsimus: kas Germont elab seda siiralt üle või mitte? Õigustatud on ilmselt mõlemad lahendused.

Pärast Johhanaani (R. Straussi «Salomes») on Germont noorele solistile Ahti Männikule juba teine vastutusrikas osa sellel hooajal. A. Männik on viimasel ajal kiirelt arenenud. Ta hääl, omandanud kauni, tugeva kõla, kujundab Germonti muusikaliselt sugestiivsena. Arvatavasti kiire ettevalmistusaja tõttu pole osa väline karakterisus vokaalsele veel järele jõudnud. Meenutades aga Micheli Puccini «Mantlis» (1972), A. Männiku esimest õnnestunud esinemist eaka mehe rollis, on tal Germonti kuju viimistluseks soodsaid eeldusi.

«Traviatas» on ainult kolm peategelast, kõrvaltegelasi aga terve hulk. Nende vähesed fraasid mängivad tervikukujunduses ometi olulist osa. Ühtlaselt tugevat ansamblit taotlehes on episoodilistes rollides rakendatud sama kõrgetasemelist koosseisu kui peaosades. See annab tõe poolest väga mõjuva efekti II vaatusse dramaatilises finaalis, kus oktetis ühinevad Violetta, Alfredo, Germont, Flora (Liidia Panova või Urve Tauts), parun Donotal (Ervin Kärvet

või Teo Maiste), markii d'Obigny (Voldemar Kuslap või Mati Palm), doktor Grenvil (Uno Kreen või Illart Orav), Gaston (Mait Robas või Tiit Tralla). Violetta teenijanna Annina osas on Tiina Jaaksoo või Aino Külvand. Kevadel eesotavatele esietendustele mõeldes tundub mõne juhtiva solisti nimi selles reas nagu pisut pillavgi.

«Estonias» on kõik romantilised ooperid kõlanud peaaegu eranditult hästi. Seda tagavad teatri tugev lauljateansambel ja ammused traditsioonid. Käesolev «Traviata», «Estonias» juba seitsmes, loob värske, tervikliku variatsiooni vanale tuntud teemale. Sellisele ooperimuusika arenguperspektiivide tunnetamisele võib vaid süvenemist soovida.

V. PAALMA